

Minna Helminen 2007. Säätyläistön huvista kaikkien kaupunkilaisten ulottuville. Esittävän sävel- ja näyttämötaiteen paikallinen institutionalisoituminen ja kehitys taidelaitosten verkostoksi 1870-1939. Cuporen julkaisuja 13/2007. ISBN 978-952-5573-19-2, ISSN 1795-1739

Tiivistelmä

Tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisen orkesteri- ja teatterilaitosverkoston paikallista syntyä, institutionalisoitumista ja rahoitusta 1870-luvulta aina talvisodan kynnykselle asti. Tavoitteena on ollut käsitellä taidelaitosten varhaisvaiheita aikaisemmassa tutkimuksessa vähälle huomiolle jääneen kunnallisen kulttuuripolitiikan ja -rahoituksen näkökulmasta.

Tutkimus lähtee liikkeelle varhaisista orkesteri- ja teatteri-innovaatioista, jotka levisivät Suomeen naapurimaiden kautta. Suomessa innovaatiot välittyivät aluksi säätyläistön sisällä ja lopulta – kansanvalistustehtävän innoittaman yhdistystoiminnan ansiosta – kaikkien kansalaispiirien ulottuville. Vuosikymmenien kuluessa tämä kehitys johti nykyisten kaupunginteattereiden ja -orkestereiden syntyyn.

Yksityisiltä tahoilta tullut rahoitus oli 1800-luvun puolella tärkein ammattimaisen teatteri- ja orkesteritoiminnan mahdollistaja. Paikallisen teatteri- ja orkesterilaitosverkoston kehityksen tukena olivat lisäksi sekä valtion- että kaupunkien myöntämät avustukset. Valtion taidetuen painopiste säilyi kuitenkin aina 1900-luvun alkuun asti pääkaupungin taideinstituutioiden avustamisessa. Kaupunkien tapa rahoittaa paikallista taidetoimintaa yleistyi 1870-luvulta alkaen, jolloin kunnallisten alkoholiyhtiöiden voittovarot tarjosivat niille tähän tarkoitukseen sopivan ylimääräisen tulonlähteen. Alkoholivoittovarot olivat kunnallisen kulttuurituen pääasiallinen lähde aina itsenäistymisen kynnykselle asti.

Kaupunkien taidelaitoksille suunnatussa avustuspolitiikassa on nähtävissä selkeää vakiintumista jo autonomian ajalla. Lopullisesti käsitys kulttuurin tukemisesta osana kaupungin tehtäviä vakiintui maailmansotien välisenä aikana. Kunnallisten alkoholiyhtiöiden lakkautuksen jälkeen taidelaitoksia siirryttiin rahoittamaan kunnallisverotuksella kerätyistä varoista. Paikallisen kulttuurielämän ja siihen olennaisesti kuuluvan teatteri- ja orkesteritoiminnan taloudellinen tukeminen alettiin 1920- ja 1930-luvulla nähdä kaupungille kuuluvana tehtävänä. Samalla kaupungeissa siirryttiin yksinkertaisesta määrärahopolitiikasta kohti laajemman kulttuuripoliittisen ohjailun harjoittamista. Hyvänä esimerkkinä tästä kehityksestä oli ensimmäisten kunnallisten taidelaitosten perustaminen ja tämän hallintomuodon ympärillä 1920- ja 1930-luvun taitteessa käyty keskustelu.